

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.11.59>

УДК 364(477): 657:336.2

Т. Б. Прийдак,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9257-0419>*

О. В. Лега,

*к. е. н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0989-8000>*

С. В. Тютюнник,

*к. е. н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9820-9229>*

Л. В. Яловега,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5351-545X>*

Т. В. Мокієнко,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1344-4981>*

**ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА ВІД ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ІНОЗЕМНИХ
ДОНОРІВ: ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ,
КОНТРОЛЬ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ В ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ ТА
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ**

T. Priydak,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation, Poltava State Agrarian University

O. Leha,

PhD in Economics, Associate Professor, Professor of the Department of Accounting and Taxation, Poltava State Agrarian University

S. Tiutiunnyk,

PhD in Economics, Associate Professor, Professor of the Department of Accounting and Taxation, Poltava State Agrarian University

L. Yloveha,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation, Poltava State Agrarian University

T. Mokiienko,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation, Poltava State Agrarian University

**HUMANITARIAN AID FROM DOMESTIC AND FOREIGN DONORS:
ACCOUNTING, TAXATION, CONTROL AND REPORTING IN
UKRAINE AND FOREIGN COUNTRIES**

У статті висвітлено основні підходи щодо порядку обліку та оподаткування гуманітарної допомоги від вітчизняних та іноземних донорів в умовах воєнного стану в Україні та зарубіжних країнах. Окрему увагу приділено документарному оформленню гуманітарної допомоги загалом на всіх етапах обліку – від отримання до повної роздачі юридичним і фізичним особам-набувачам, класифіковано види бухгалтерської документації щодо обліку гуманітарної допомоги та запропоновано до впровадження первинні документи. Встановлено головні відмінності між гуманітарною та благодійною допомогою. Розглянуто декілька варіантів обліку гуманітарної допомоги з відповідною кореспонденцією рахунків та встановлено порядок дій бухгалтера при отриманні гуманітарної допомоги. Визначено декілька

основних аспектів звітування неприбутковими організаціями про отриману та розподілену гуманітарну допомогу. Розглянуто особливості відображення у фінансовій звітності інформації про активи, одержані у вигляді гуманітарної допомоги та доведено важливість якісного документального оформлення гуманітарної допомоги з урахуванням норм законодавства України та умов воєнного стану.

The article highlights the main approaches to the procedure of accounting and taxation of humanitarian aid from domestic and foreign donors amid martial law in Ukraine and foreign countries. The necessity of qualitative accounting of humanitarian aid and its implementation in accordance with the norms of the legislation of Ukraine is noted. Special attention is paid to documentary registration of humanitarian aid in general at all stages of accounting - from receipt from domestic and foreign donors to full distribution to legal entities and individuals-agents. Types of accounting documentation on accounting of humanitarian aid are classified. The peculiarities of the preparation of primary documents related to the receipt of humanitarian aid with the definition of their main requisites are outlined.

The main differences between humanitarian and charitable aid, which are defined by legislation, are established. Several options of accounting for humanitarian aid with the corresponding accounting correspondence are considered. The procedure of the accountant's actions when receiving humanitarian aid is established. In addition, a number of primary documents are proposed for implementation: Statement of registration of humanitarian cargo, Statement of distribution of humanitarian aid to individuals-recipient, Act of acceptance-transfer of humanitarian aid (for legal entities). The developed primary documents can be used by non-profit organisations to improve the accounting of humanitarian aid in modern conditions. Several main aspects of reporting by NPOs on humanitarian aid received and distributed are identified.

The authors focused on reporting not only within the framework of the Automated System of Humanitarian Aid Recipients, but also when reporting to the State Tax Service of Ukraine within the framework of the formation of the Unified Reporting of Personal Income Tax and Military Duty. The authors have also considered the peculiarities of recording in the financial statements information on assets received in the form of humanitarian aid and have demonstrated the importance of quality documentation of humanitarian aid, taking into account the norms of the legislation of Ukraine amid of martial law.

Ключові слова: гуманітарна допомога, первинні документи, облік, вітчизняні та іноземні донори, отримувачі гуманітарної допомоги.

Key words: humanitarian aid, primary documents, accounting, domestic and foreign donors, recipients of humanitarian aid.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Реалії сьогодення для України все більше характеризуються кризовими ситуаціями, які виникають під час російської агресії, та потребують ефективного регулювання усіх аспектів соціально-економічних відносин, зокрема й міжнародних. Оскільки країни цивілізованого світу постійно надають масштабну гуманітарну допомогу нашій державі, тож виникає потреба її обліковувати та документально оформлювати здійснювані операції з метою забезпечення контролю, прозорості, ефективності цільового використання та відповідальності за неї на законодавчому рівні. Роль і потреба гуманітарної допомоги від іноземних донорів постійно зростають, адже через економічні проблеми України наразі складно забезпечити безпеку та задовольнити нагальні потреби військових і цивільного населення України, особливо в зонах активних бойових дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання обліку, оподаткування та контролю гуманітарної допомоги є важливою темою в

дослідженнях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців-економістів. Ці дослідження зазвичай охоплюють правові, облікові, фінансові та етичні аспекти надання гуманітарної допомоги, а також механізми контролю і звітності для забезпечення ефективного та прозорого використання допомоги.

Тімоті Дж. Джонсон, Марія Мартінес, Луїза Хавер, Томас В. Шмідт – досліджували: роль міжнародних організацій у контролі над фінансуванням гуманітарної допомоги, а також питання прозорості і звітності в контексті благодійних організацій; правовий аспект гуманітарної допомоги та податкові наслідки, що виникають при наданні гуманітарної допомоги; вивчали проблеми контролю над витратами та верифікації гуманітарних поставок тощо. Вітчизняні науковці Олена Нездойминога, Олена Степова, Олена Габрук досліджували питання обліку, оподаткування та контролю гуманітарної допомоги.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є висвітлення актуальних питань щодо обліку, оподаткування та відображення в звітності гуманітарної допомоги від вітчизняних та іноземних донорів в Україні та зарубіжних країнах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Введення воєнного стану супроводжується специфічними правилами та обмеженнями, загостренням питань дотримання вимог законодавства та стандартів у сфері фінансів і бухгалтерського обліку, що у результаті обумовлює потребу розгляду важливих аспектів ведення бухгалтерської документації з обліку гуманітарної допомоги (рис. 1).

Оскільки законодавством України визначено порядок створення та ведення первинних документів бухгалтерського обліку, до яких належать інвойси, на нашу думку, доцільно більш детально розглянути їх роль при обліку гуманітарної допомоги.

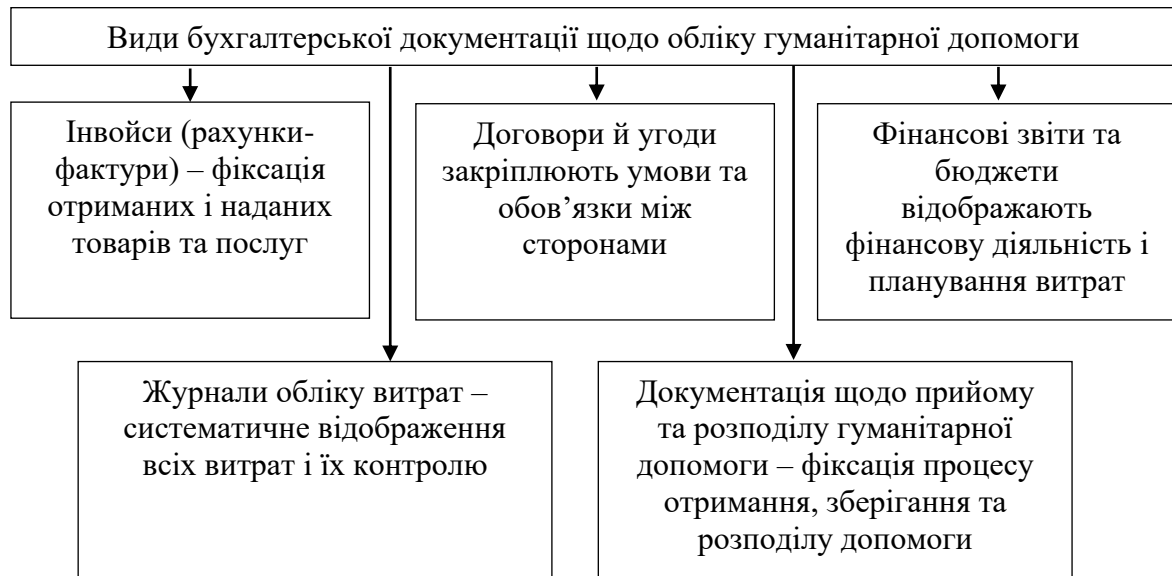

Рис. 1. Види бухгалтерської документації щодо обліку гуманітарної допомоги

Інвойс містить детальну інформацію (опис, кількість, ціну), завдяки якій можна ідентифікувати отримані матеріальні ресурси, що надані в рамках гуманітарної допомоги, та визначити вартість наданих товарів або послуг і включити ці витрати в бюджетні та фінансові звіти, тому його використовують для фінансового обліку та контролю за витратами надаваної допомоги. У міжнародному партнерстві інвойс потрібен для дотримання міжнародних і національних правил і законів, тобто є обов'язковим документом у відносинах із постачальниками. Такі рахунки-фактури є важливими документами, що підтверджують отримання гуманітарної допомоги, дають змогу забезпечити прозорість і відповідальність за цільове використання ресурсів, тому їх включають до звітів про діяльність організацій, що займаються гуманітарною допомогою.

Загалом цей вид первинних документів бухгалтерського обліку є важливим інструментом для ефективного управління та обліку гуманітарної допомоги, але на відміну від інших видів документації, зазначених на рис. 1, рахунок-фактура не містить відомостей про характер отриманих ресурсів і їх

призначення, а отже, важко визначити, що надана допомога була гуманітарною чи благодійною.

У процесі організації обліку гуманітарної допомоги важливе місце посідає отримання договорів на її постачання між донором та отримувачем. Якщо в Україні договори мають певну визначену форму, то за кордоном це зазвичай документ довільної форми, в якому відображаються дані сторін та об'єкт, який передається як гуманітарна допомога.

Якість облікового відображення залежить від чіткого розмежування понятійного апарату. Необхідно розрізнити благодійну та гуманітарну допомогу, оскільки гуманітарна допомога є частиною благодійництва, проте її спрямування визначається конкретними обставинами, об'єктивними потребами та згодою отримувачів, а також має відповідати вимогам законодавства.

Законодавство визначає гуманітарну допомогу як товари та кошти, що передаються від донора до отримувача з подальшим розподілом для використання за власними потребами набувача [1].

Забезпечення належного контролю і використання гуманітарної допомоги та благодійних товарів у рамках певних структур є важливим аспектом бухгалтерської діяльності, тому рекомендується вести облік гуманітарних товарів окремо від інших видів товарів, використовуючи відповідні субрахунки, такі як «Гуманітарний склад» або «Благодійний склад». Товари, отримані від вітчизняних донорів і передані організаціям без включення в План розподілу гуманітарних товарів, визнаються як благодійні, тому їх рух та облік потрібно розподіляти на різні склади на субрахунку 281. Це встановлено для забезпечення контролю за використанням гуманітарної допомоги та звітності перед відповідними державними органами. Такий підхід спрощує облік і уможливорює чітке відстеження використання гуманітарних ресурсів [7].

Законодавством визначені отримувачі гуманітарної допомоги – «юридичні особи, а також акредитовані представництва іноземних держав,

міжнародних та іноземних гуманітарних організацій в Україні (без створення юридичної особи)» (рис. 2) [1]. Вони повинні звітувати про наявність і розподіл гуманітарної допомоги за допомогою автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги, яка впроваджена згідно з Положенням № 927 [2].

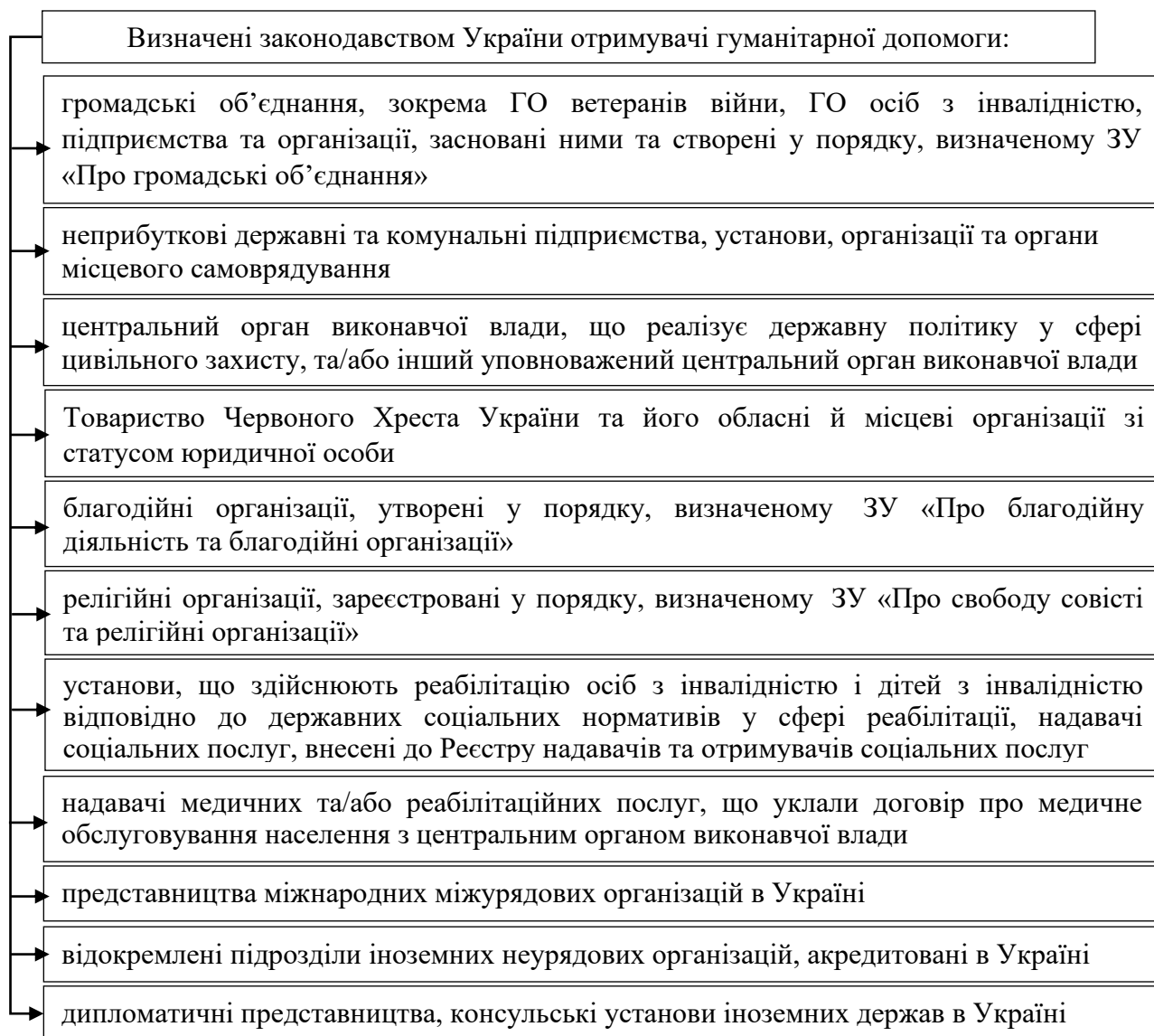

Рис. 2. Отримувачі гуманітарної допомоги, визначені законодавством

Разом зі звітом подається Інвентаризаційний опис гуманітарної допомоги, в якому відображають фактично отриману гуманітарну допомогу. Декларацію про перелік товарів, які визнаються як гуманітарна допомога, подають в електронній формі через єдиний державний інформаційний вебпортал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» або через автоматизовану

систему реєстрації гуманітарної допомоги згідно з Порядком № 953 [3]. Єдиний реєстр інтегрується із системою електронної інформаційної взаємодії. В ньому забезпечуються оброблення та захист персональних даних користувачів.

Розглянемо головні ознаки гуманітарної допомоги, визначені Законом України № 1192 (рис. 3).

Закон України «Про гуманітарну допомогу» № 1192 від 22.10.1999 р.			
ОЗНАКИ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ	Форма ГД		Суб'єкти
Цільова	Грошова / Натуральна	Негрошова	• Донори, зокрема нерезиденти
Адресна	Безповоротна фінансова допомога	Роботи	Одержувачі-юридичні особи з реєстрацією у Єдиному реєстрі одержувачів ГД (ст. 1 Закону № 1192)
Безплатна	Добровільні пожертви	Послуги	Набувачі – фізична особи та юридична особи з пп. «а»–«г» абз. 5 ст. 1 Закону № 1192
	Товари		
Підстава для отримання ГД та її розподілу			
Письмова пропозиція донора про надання ГД (дарчий лист)			
Письмова згода одержувача на одержання ГД	ВАЖЛИВО ПЕРЕДБАЧИТИ: - для фізичних осіб: ПІБ, громадянство, дату народження, документ, що посвідчує особу, телефон, електронну адресу; - для юридичних осіб: найменування, реєстраційний номер, телефон, електронну адресу; - дані про вантаж: найменування, кількість, об'єм, одиницю виміру; - особисті дані водія та особи, яка декларуватиме ГД, інформацію про пункти пропуску.		

Рис. 3. Ознаки гуманітарної допомоги

Використання гуманітарної допомоги за цільовим призначенням є важливою вимогою, метою якої є матеріальна допомога тим, хто її найбільше потребує.

Невідповідність цій вимозі призводить до надмірного та нерационального витрачання та розподілу ресурсів, затримок у наданні допомоги або навіть до того, що допомога не потрапить до своїх одержувачів, тому бухгалтерський облік у цій сфері є важливою умовою для контролю та раціонального розподілу матеріальних ресурсів, їх цільового використання та прозорого звітування перед її надавачами.

Важливо дотримуватися певного порядку дій при отриманні гуманітарної допомоги від донора:

- 1) отримання пропозиції від донора на одержання гуманітарної допомоги;
- 2) надання донору згоди на її отримання;
- 3) укладення договору про співпрацю (одноразову чи на постійній основі);
- 4) отримання інвойсу від донора про склад майбутньої гуманітарної допомоги;
- 5) занесення даних про гуманітарну допомогу в Автоматизовану базу отримувачів гуманітарної допомоги з подальшим формуванням декларації;
- 6) ввезення гуманітарної допомоги на територію України;
- 7) розвантаження гуманітарної допомоги в місці призначення;
- 8) фактична перевірка отриманої гуманітарної допомоги та складання інвентаризаційного опису у разі виявлення невідповідності з даними раніше сформованої декларації;
- 9) роздача отриманої гуманітарної допомоги з подальшим звітуванням через Автоматизовану систему отримувачів гуманітарної допомоги.

В умовах воєнного стану міжнародні організації, фірми та фізичні особи з метою підтримання України передають гуманітарну допомогу для якої максимально спростили процедуру ввезення. Зокрема, не застосовується Порядок митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги № 544 від 22.03.2000 р., а регулює процедуру ввезення гуманітарної допомоги Постанова № 953 від 05.09.2023 р. «Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану».

Розглянемо типову кореспонденцію рахунків, що складається при отриманні гуманітарної допомоги та подальшої її передачі кінцевим набувачам (рис. 4).

Зазначимо, що при отриманні гуманітарної допомоги у вигляді товарно-матеріальних цінностей, важливо мати такі первинні документи:

1. Товарно-транспортна накладна міжнародна (CMR).
2. Перелік товарів гуманітарної допомоги з їх вартістю та характеристиками (інвойс).
3. Будь-який документ, який вказує вартість гуманітарної допомоги.
4. Акт оцінки справедливої вартості у разі відсутності вартості [4].

Основна кореспонденція рахунків при отриманні та передачі гуманітарної допомоги			
Донор – Резидент		Донор – Нерезидент	
Як облікувати отримання та передачу ГД у натуральній / грошовій формі?			
НАДХОДЖЕННЯ ВІД ДОНОРІВ		ПЕРЕДАЧА НАБУВАЧАМ	
Грошові кошти в нацвалюті: Д-т 301 «Готівка в національній валюті», 311 «Поточні рахунки в національній валюті» – К-т 485	Товарно-матеріальні цінності (ліки, харчові продукти, засоби гігієни, медичне обладнання тощо): Д-т 209 «Інші матеріали» – К-т 485	Грошові кошти в нацвалюті: Д-т 485 – К-т 301, 311	Товарно-матеріальні цінності (ліки, харчові продукти, засоби гігієни, медичне обладнання тощо): Д-т 485 – К-т 209
Надходження ГД та її передачу набувачам не слід проводити через рахунки обліку доходів / витрат. Щодо ГД норми НП(С)БО 15 «Дохід» (п. 6.6) та 16 «Витрати» (п. 9.4) не діють, тому що відсутні критерії для їх нарахування в бухобліку			

Рис. 4. Основна кореспонденція рахунків при отриманні та передачі гуманітарної допомоги

Зауважимо, якщо в інвойсі визначено вартість гуманітарної допомоги, що надходить до отримувача в валюті, її перераховують за курсом НБУ на дату отримання. Зазвичай курс НБУ беруть на дату, яка проставлена в митній декларації, що сформована для проходження спрощеного митного оформлення.

У разі відсутності обліку отримання та цільового використання гуманітарної допомоги вона вважається використаною не за цільовим призначенням (абз. 4 ст. 11 Закону № 1192) [1].

При передачі ГД із наявними первинними документами від донора на підставі декларації та первинної документації отримувач ГД складає акт приймання-передачі гуманітарної допомоги (довільна форма, але з зазначенням обов'язкових реквізитів, необхідних при формуванні первинних документів) (рис. 5) та у разі потреби – акт оцінки.

Гуманітарна допомога – ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО!

БО «Відродження»
Код ЄДРПОУ _____

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Директор БО «Відродження»

(підпис керівника)

«__» _____ 2024 р.

АКТ ПРИЙМАННЯ-ПЕРЕДАЧІ
№ 23 від «29» лютого 2024 року

БО «Відродження» передає, а БО «Надія» приймає гуманітарну допомогу в такій кількості та складі:

№ з/п	Найменування	Одиниця виміру		Ціна одиниці, грн	Загальна вартість, грн
		Од. вим.	кількість		
1	Солодощі	Коробка	5	50,00	250,00
2	Одяг для дорослих б/в	коробка	10	10,00	100,00
Всього:		х	15	х	350,00

Передав:
Керівник БО «Відродження»

_____ Ім'я ПРІЗВИЩЕ
(підпис)

Прийняв:
Керівник БО «Надія»

_____ Ім'я ПРІЗВИЩЕ
(підпис)

Рис. 5. Приклад акта приймання-передачі

У разі отримання декількох вантажів за місяць або при регулярному отриманні рекомендуємо складати Відомість отриманих гуманітарних вантажів. Такий документ стане в пригоді при складанні річної звітності (додатку ГД1 до Звіту про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації) (рис. 6) [4].

БО «Відродження»
Код ЄДРПОУ _____

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Директор БО «Відродження»

(підпис керівника)

«__» _____ 2024 р.

ВІДОМІСТЬ ОТРИМАНИХ ГУМАНІТАРНИХ ВАНТАЖІВ
ЗА _____ 2024 РОКУ
(період)

Донор	Країна	Унікальний код отриманої гуманітарної допомоги	Загальна вага вантажу, кг	Вартість вантажу		Дата митного оформлення
				код валюти	вартість	
XXX	Італія	345678		840	3700,00	12.02.2024
MMM	Іспанія	678901		978	2500,00	15.02.2024

Завідувач складу

підпис

Марина КАРПЕНКО

Рис. 6. Відомість отриманих гуманітарних вантажів

Розподіл гуманітарної допомоги потребує підготовки. Адже вся інформація про розподіл на сьогодні повинна відображатися в Автоматизованій системі отримувачів гуманітарної допомоги. Важливо пам'ятати при розподілі гуманітарної допомоги про переділ категорій фізичних осіб або установ (юридичних організацій), які можуть бути кінцевими набувачами відповідно до Закону № 1192 [1].

Розглянемо приклад Відомості розподілу гуманітарної допомоги, наданої фізичним особам (рис. 7).

Гуманітарна допомога – ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО!							
БО «Відродження» Код ЄДРПОУ _____				ЗАТВЕРДЖУЮ: Директор БО «Відродження» _____ (підпис керівника) «__» _____ 2024 р.			
Відомість розподілу гуманітарної допомоги № б/н							
№	ПІБ	Податковий номер платника податку	Фактичне місце проживання	Соціальна категорія	Продуктовий набір, шт.	Згода на оброблення персональних даних	Підпис
1	Міщенко Валерія Сергіївна	1234567890	м. Ізюм	ВПО	1	згодна	<i>підпис</i>
2	Грач Сергій Володимирович	7894561230	м. Ізюм	ВПО	1	згоден	<i>підпис</i>
...							

Рис. 7. Відомість розподілу гуманітарної допомоги фізичним особам-набувачам

На сьогодні при наданні гуманітарної допомоги фізичній особі, потрібно від неї отримати ряд документів, зокрема обов'язкових: ксерокопію паспорта і ксерокопію податкового номера платника податку. На жаль, у воєнний час, особливо у прифронтових зонах, люди не мають змоги зробити ксерокопії своїх документів, тому організаціям-отримувачам гуманітарної допомоги при здійсненні фактичної роздачі дозволено робити фото документів фізичних осіб-набувачів. При цьому варто пам'ятати, що для

здійснення подібної фіксації фактів роздачі гуманітарної допомоги повинно бути зафіксовано відповідне положення в обліковій політиці організації-отримувача гуманітарної допомоги.

Гуманітарна допомога, ввезена без використання автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги, щодо якої не завантажено звіт до 31 березня 2024 р., вважається такою, стосовно якої відсутній облік щодо її отримання та цільового використання, та використаною не за цільовим призначенням [8].

У подальшому Звіт слід подавати до 15 числа кожного місяця, що настає за звітним, наростаючим підсумком окремо щодо кожного переліку товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, ввезених на митну територію України, до повного її розподілу. До звіту можна додавати копії первинних документів отримувача або набувача гуманітарної допомоги – юридичної особи. Окрім звітування в Автоматизованій системі отримувачів гуманітарної допомоги, всі фізичні особи – набувачі гуманітарної допомоги повинні бути відображені в квартальній об'єднаній звітності. Їхні дані фіксуються в додатку 4 ДФ «Відомості про суми нарахованого доходу, утриманого та сплаченого податку на доходи фізичних осіб та військового збору.

В цьому звітному документі позначають суму гуманітарної (благодійної) допомоги, що була отримана фізичною особою в графах «Сума нарахованого та отриманого доходу». Оскільки гуманітарну допомогу не обкладають податком на доходи фізичних осіб і військовим збором, то ці графи не заповнюються. В графі «Ознака доходу» проставляється код 169 – «Благодійна, в тому числі гуманітарна допомога».

Інформація про гуманітарну допомогу її отримувачами показується у Примітках до фінансової звітності (ф. № 5-дс) де вказуються дані про види гуманітарної допомоги її вартість та зазначається її використання за цільовими напрямками. За умови одержання гуманітарної допомоги у вигляді активів (основних засобів, запасів тощо), вона відображається у фінансовій

звітності на підставі даних з первинної документації, у якій наведені відомості про проведену господарську операцію. Ст. 3 Закону України «Про гуманітарну допомогу» передбачено заповнення наступних документів: письмової пропозиції донора про надання допомоги та письмової згоди отримувача гуманітарної допомоги на її одержання. У випадку одержання гуманітарної допомоги об'єктами основних засобів для подальшого використання у господарській діяльності потрібно інформацію про ці об'єкти відобразити за первісною вартістю:

- у Балансі (ф. № 1-дс) за рядками: 1001 «Основні засоби» та 1400 «Внесений капітал»;

- у Звіті про рух грошових коштів (ф. № 3-дс) – рядок 3045 «Інші надходження від необмінних операцій».

Якщо гуманітарна допомога одержана у вигляді запасів з метою наступного використання у діяльності її одержувача, або надійшли матеріальні цінності для наступної передачі, то такі об'єкти відображають:

- у Балансі (ф. № 1-дс) за рядками 1050 «Запаси» та 1420 «Фінансовий результат»;

- у Звіті про фінансові результати (ф. № 2-дс) – рядок 2130 «Інші доходи від необмінних операцій»;

- у Звіті про рух грошових коштів (ф. № 3-дс) – рядок 3045 «Інші надходження від необмінних операцій» [5].

Також не пізніше, ніж в останній робочий день звітного місяця у складі звітності, вперше починаючи зі звітності за I квартал 2024 р., відповідно до змін до Порядку № 44 від 24.01.2012 р. готується та подається до Державної казначейської служби «Довідка про надходження та використання окремих власних надходжень бюджетних установ, отриманих у натуральній формі» (додаток 22) в якій узагальнюється інформація про надходження за звітний період (рік) благодійних внесків, грантів та дарунків у натуральній формі (графа 25020100).

Ст. 6 Закону України «Про гуманітарну допомогу» товари (роботи, послуги), які визнані як гуманітарна допомога звільняються від оподаткування у порядку, визначеному ПКУ та МКУ. Також не справляється плата за проведення митних формальностей поза місцем розташування митних органів чи поза робочим часом, яка визначена МКУ, під час ввезення товарів гуманітарної допомоги на митну територію України. Відповідно до рішення щодо надання гуманітарної допомоги одержувачам за межами України, донорам України держава забезпечує повернення ПДВ згідно порядку, який визначений ПКУ.

Кримінальний кодекс [6] визначає, що продаж товарів або предметів гуманітарної допомоги, використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги чи здійснення інших угод із цим майном з метою отримання прибутку є незаконним, якщо це відбувається у значному розмірі. Такі ж дії, вчинені повторно, за попередньою змовою групи осіб, службовцем із використанням службового становища, у великому розмірі або особливо великому розмірі, а також під час надзвичайного чи воєнного стану, підлягають посиленій відповідальності (рис. 8).

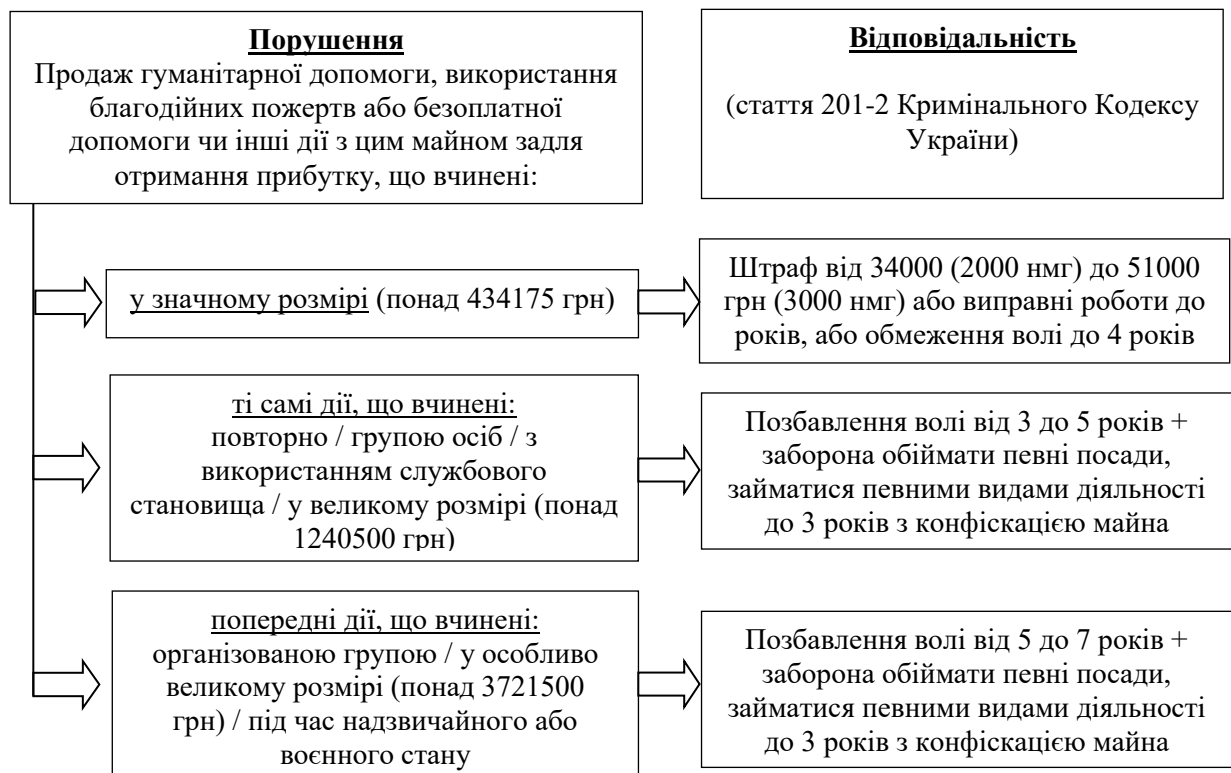

Рис. 8. Торгівля гуманітарною: відповідальність

Варто зазначити, що відповідальність за порушення у сфері гуманітарної допомоги настає не лише в умовах воєнного стану. Проте, коли злочин скоюється під час воєнного стану, покарання стає значно суворішим, ніж у мирний час.

Розглянемо підходи щодо обліку гуманітарної допомоги в зарубіжних країнах, які враховують місцеві особливості, законодавчі вимоги та міжнародні стандарти. У міжнародній практиці існують певні стандарти, які регулюють облік гуманітарної допомоги. Наприклад, такі організації, як Міжнародний Комітет Червоного Хреста та ООН, мають свої методики обліку та звітності. Ці стандарти допомагають забезпечити прозорість, ефективність та відповідальність у розподілі допомоги. Багато неурядових організацій (НУО) і гуманітарних агентств використовують спеціалізовані програми для обліку гуманітарної допомоги. Це програмне забезпечення дозволяє трекати надходження, розподіл і використання ресурсів, а також звітувати про витрати та результати діяльності.

Регулярне звітування про отриману та розподілену допомогу є важливою частиною обліку. Багато країн вимагають проведення зовнішнього аудиту гуманітарних організацій, щоб забезпечити належний контроль за використанням коштів та матеріальних ресурсів. Аудитори перевіряють, чи відповідають звіти фактичному використанню ресурсів. У багатьох країнах особливо акцентується увага на прозорості у веденні обліку гуманітарної допомоги. Громадськість, донори та державні органи мають доступ до інформації про обсяг допомоги, її призначення та результати. Це сприяє підвищенню довіри до гуманітарних організацій та забезпечує відповідальність за використання ресурсів.

Гуманітарні організації часто співпрацюють між собою та з урядами різних країн. У таких випадках важливо мати єдині стандарти обліку, щоб уникнути дублювання ресурсів і забезпечити ефективний розподіл допомоги. Спільні платформи для обміну даними можуть полегшити цю співпрацю.

Висновки. Узагальнюючи можемо відзначити, що питання обліку гуманітарної допомоги є важливою складовою ефективного управління ресурсами, особливо в умовах воєнного стану, економічної кризи та надзвичайних ситуацій. На якість облікового відображення впливає чітке розмежування понятійного апарату. Потрібно розмежовувати благодійну та гуманітарну допомогу, так як гуманітарна допомога є частиною благодійництва, однак її спрямування визначається конкретними обставинами, об'єктивними потребами та згодою отримувачів, а також має відповідати вимогам законодавства.

З метою забезпечення належного контролю за використанням гуманітарної допомоги запропоновано вести окремо облік товарів гуманітарної допомоги від інших видів товарів на субрахунках «Гуманітарний склад» або «Благодійний склад». Інформація про гуманітарну допомогу її отримувачами показується (залежно від виду допомоги) у Балансі (ф. № 1-дс), Звіті про фінансові результати (ф. № 2-дс), Звіті про рух грошових коштів (ф. № 3-дс) та у Примітках до фінансової звітності (ф. № 5-дс). Відповідно до законодавства товари (роботи, послуги), які визнані як гуманітарна допомога звільняються від оподаткування у порядку, визначеному ПКУ та МКУ.

Література

1. Про гуманітарну допомогу: Закон України від 22.10.1999 р. № 1192-XIV (зі змінами та доповненнями). *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text> (дата звернення: 02.10.2024).

2. Деякі питання організації ведення автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 9.10.2020 р. № 927. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/927-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.10.2024).

3. Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 5.09.2023 р. № 953. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.10.2024).

4. Габрук О. Гуманітарна допомога: законодавче регулювання – 2024, облік та відображення в додатку ГД. Практичні кейси. https://storage.7eminar.ua/content24/record/3600/Prezentatsiia_ON_8urok.pdf (дата звернення: 01.10.2024).

5. Дрозд І., Ларікова Т. Як відобразити у фінансовій звітності гуманітарну допомогу? URL: <https://decentralization.ua/news/18649> (дата звернення: 07.10.2024).

6. Кримінальний кодекс України. *Верховна Рада України*. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3920> (дата звернення 25.10.2024).

7. Прийдак Т.Б., Лега О.В., Яловега Л.В. Нормативно-інформаційне забезпечення отримання гуманітарної допомоги. *Актуальні дослідження суспільних наук*: зб. матер. X Всеукр. наук. конф. Умань: Візаві, 2024. С. 330-333.

8. Нездойминога О.Є., Прийдак Т.Б. Цифровізація гуманітарної допомоги в Україні в умовах воєнного стану. *Трансформація практики управління інноваційним розвитком соціально-економічних систем*: колективна монографія. Електронне видання / під заг. ред. д.е.н., проф. Храпкіної В.В., к.е.н., доц. Пічик К.В. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2024. С. 560 - 567.

References

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine “On humanitarian aid”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text> (Accessed 02 October 2024).

2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Decree “Some issues of organizing the automated system of registration of humanitarian aid”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/927-2020-%D0%BF#Text> (Accessed 01 October 2024).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2023), Decree “Some issues of the passage and accounting of humanitarian aid in the conditions of martial law”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-%D0%BF#Text> (Accessed 02 October 2024).

4. Habruk, O. (2024), “Humanitarian aid: legislative regulation - 2024, accounting and display in the GD application. Practical cases”, available at: https://storage.7eminar.ua/content24/record/3600/Prezentatsiia_OH_8urok.pdf (Access 1 October 2024).

5. Drozd, I. and Larikova, T. (2024), “How to reflect humanitarian aid in financial reporting?”, available at: <https://decentralization.ua/news/18649> (Access 7 October 2024).

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001), “Criminal Code of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3920> (Access 25 October 2024).

7. Pryidak, T.B. Leha, O.V. and Yaloveha, L.V. (2024), “Normative and information support for receiving humanitarian aid”, *Aktualni doslidzhennia suspilnykh nauk: zb. mater. X Vseukr. nauk. konf.* [Current research in social sciences: a collection of materials of the 10th All-Ukrainian Scientific Conference], Vizavi, Uman, Ukraine, pp. 330-333.

8. Nezdoimynoha, O.Ye. and Pryidak, T.B. (2024), “Digitization of humanitarian aid in Ukraine under martial law”, *Transformatsiia praktyky upravlinnia innovatsiinym rozvytkom sotsialnoekonomichnykh system* [Transformation of the practice of managing the innovative development of socio-economic systems], Vydavnychi dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», Kyiv, Ukraine, pp. 560-567.

Стаття надійшла до редакції 14.11.2024 р.